

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2018

Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistys on perustettu 19.4.2011. Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on luoda edellytyksiä vesistöjen virkistyskäytölle, ympäristön viihtyisyydelle ja luonnon monimuotoisuudelle parantamalla vesistöjen tilaa ja myöhemmin pitämällä yllä saavutettua tilaa niillä Kiimingin ja Jäälän alueilla, joilta vedet virtaavat Jäälinojan kautta Kalimenjokeen. Yhdistys rekisteröitiin 26.8.2011. Toimintavuoden päättyessä yhdistyksessä oli 105 henkilöjäsentä, neljä yhteisöjäsentä ja neljätoista kannatusjäsentä. Yhdistyksen toiminta on luonteeltaan yleishyödyllistä, eikä siihen sisälly liiketoimintaa.

Hallinto ja toiminnantarkastus

Yhdistyksen vuosikokous pidettiin Jäälänmajalla 20. maaliskuuta. Vuosikokoukseen asti yhdistyksen hallituksen puheenjohtajana toimi Markku Vuolteenaho ja varsinaisina jäseninä Ismo Uuskoski, Kari Kainua, Birger Ylisaukko-oja, Risto Piirainen ja Eero Laine sekä varajäseninä Juha Lumila, Otto Moilanen, Jukka Pekkanen, Teuvo Lehtola ja Jouko Uusitalo. Vuosikokous valitsi hallituksen puheenjohtajaksi Markku Vuolteenahon, varsinaisiksi jäseniksi Juha Lumilan, Birger Ylisaukko-ojan, Otto Moilasan, Eero Laineen ja Risto Piiraisen sekä varajäseniksi numerojärjestyksessä 1. Jukka Pekkasen, 2. Jouko Uusitalon, 3. Ismo Karhun, 4. Teuvo Lehtolan ja 5. Kari Lehtolan. Hallitus valitsi keskuudestaan varapuheenjohtajaksi Eero Laineen. Sihteerinä toimi Birger Ylisaukko-oja. Kirjanpidon hoiti Edina Oy. Hallitus piti toimintavuoden aikana viisi kokousta.

Vuosikokouksessa toiminnantarkastajaksi valittiin Heikki Airio ja hänen varamieheksensä Risto Lohi.

Vesienhoito

Vuosikokouksen hyväksymän toimintasuunnitelman sisältämistä hankkeista toteutui Jäälinjärven kaakkoispään laskeutusaltaan ("Järviallas") valmistelu toteutusvalmiiksi. Kalamäkeen suunnitellut muut toimenpiteet, tulokanavan tyhjentäminen ja pumppauslietteen varastoaltaan selvitykset eivät edistyneet. Jäälinojan varteen vuonna 2013 suunniteltu Leppiojan kosteikko sijaitsee alueella, johon Oulun kaupunki päätti laajentaa asemakaavaa. Kaavoittajalle on esitetty, että kaupunki varautuisi sijoittamaan alueelle ns. kaupunkikosteikon.

Vesitutkimukset ja hoitokalastus toteutuivat suunnitellulla tavalla. Kutusärkisaalis oli 500 kiloa eli huomattavasti pienempi kuin edellisinä vuosina (843 kg). Tämä vahvistaa jo aiemmin syntynyttä käsitystä nousevan särkikannan pienentymisestä. Hoitokalastuksen koko saalis päättyi ensimmäistä kertaa ihmisten ravinnoksi.

Särkikalojen vähentämisen tavoitteena on oikaista vinoutunutta Jäälänjärven ravintoketjua ja siten vaikuttaa mm. haitallisten levien esiintymiseen. Yhdistyksen omistuksessa on kalastusvene, kaksi rysää ja paunetti.

Vesienhoitorakenteiden vaikuttavuus ja Jäälänjärven tila

Menneen kesän vesiolosuhteet olivat erittäin poikkeukselliset. Rungas lumimäärä enteili suurta kevättulvaa. Sulamiskauden sää oli kuitenkin kuiva ja aurinkoinen, ja lumet hävisivät paljolti haihtumalla. Kesä oli lähes sateeton. Saarisenojasta tuleva vesi oli erittäin sameaa ja rautaa oli paljon. Vettä tuli kuitenkin niin vähän, ettei se juuri vaikuttanut Jäälänjärven tilaan. Järven veden väriarvot olivat edelleen korkeat mutta alenevalla uralla. Sinilevähaittaa ei ollut. Tämä oli peräkkäin kolmas kesä, jolloin sinilevästä ei ollut haittaa. Ennen näitä kesii edellinen ”sinilevätön” kesä on ollut vuonna 2008. Limalevää ei järjestelmällisesti havainnoida. Uintia harrastaneiden mukaan limalevästä ei koettu olleen merkittävää haittaa.

Jäälänjärveen tulevan ja sieltä lähtevän veden laadun seuranta jatkettiin vakiintuneen ohjelman mukaisesti. Edelleen vahvistui käsitys, että kosteikot pidättävät tyypin liukoisia osia hyvin, yleisesti yli puolet, joskus jopa melkein kokonaan. Myös fosfaattifosfori vähenee systemaattisesti mutta ei yhtä paljon kuin typpi. Fosfaattifosfori analysoitiin suodatetuista näytteistä, jolloin aiemmin ilmi tullut analysointivirhe vältettiin. Kaikki analyysitulokset vuodesta 2011 alkaen ovat nettisivuilla osoitteessa www.kiiminginjaalinvedet.net

Kiintoaineen esiintyminen on jatkuva ihmetyksen aihe. Vesianalyysien mukaan kiintoaine näyttää kosteikoiden kohdalla jopa lisääntyvän. Liettepoistojärjestelmiin kiintoainetta kuitenkin samaan aikaan laskeutuu. Kysymys on olomuodon muuttumisesta; siis siitä, että vedessä liuenneena oleva rauta saostuu kiinteiksi hiutaleiksi. Lämpötila vaikuttaa ilmiöön; kesällä vesi voi lämmitä kosteikon kohdalla useilla asteilla. Yleisestikin kiintoainehiutaleita esiintyy massailmiönä vain lämpimän veden aikaan. Aiempien havaintojen mukaan kiintoainetta ei kerry liettekeruualtasiin talvella.

Positiivinen puoli kiintoaineessa on se, että siihen sitoutuu paljon ravinteita. Kiintoainevirran pysäyttäminen ja poistaminen vesistöä on siis tärkeää fyysisten ja visuaalisten haittojen vähentämisen lisäksi myös järven ekologian kannalta.

Jäälänjärven kalakannan vinoutuma on saatu oikaistuksi.

Tutkimukset

Bioremediaatio

Kalamäkeen rakennetuilla tutkimuslautoilla on kahtena kesänä tutkittu kasvien kykyä ottaa ravinteita suoraan vedestä. Kasvit on sijoitettu lautoille niin, että kasvien juuret ovat vapaasti vedessä. Tutkimuksessa käytetyistä kasvista hyvin ovat menestyneet osmankäämi ja suovehka. Nämä myös talvehtivat lautoilla ja lähtivät kasvuun jälleen kevään tultua. Tutkimus päättyi kertomusvuonna.

Olosuhteiden suuresta vaihtelusta huolimatta tutkimus onnistui hyvin. Tuloksena saatiin käsitys kasvien soveltuvuudesta ajateltuun käyttötarkoitukseen sekä tietoja menetelmän vaikuttavuudesta. Typen ja kaliumin sidonnassa suovehka osoittautui hyväksi: lähes 500 kiloa hehtaaria kohti vuodessa. Osmankäämi jäi tästä jälkeen huomattavasti. Poistumaa voi suhteuttaa esimerkiksi Jäälänjärven tulevan typen määrään: muutamia tuhansia kiloja vuodessa. Tästä pääosa virtaa Jäälänjärven läpi. Fosforin pidätys jäi molempien kasvien osalta vaatimattomaksi.

Käytännön sovelluksissa suovehkan etuna on vapaa kelluvuus, kun taas osmankäämi vaatii kelluvan kasvualusta rakentamisen.

Aiheesta valmistuu diplomityö keväällä 2019. Tutkimustulosten soveltaminen Jäälänjärvellä tulee harkittavaksi Järvaltaan toteutumisen myötä. Biomassaa olisi poistettava vuosittain noin sata tonnia hehtaarilta.

Rauta-humus –kiintoainetutkimukset

Kiintoainekysymyksen paljastuttua massiiviseksi ilmiöksi Suomen ympäristökeskus, Oulun yliopisto, Lapin yliopisto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Luulajan yliopisto laativat yhdistyksen aloitteesta laajan yhteisen tutkimussuunnitelman vuoden 2017 lopulla. Interreg Nord -rahoitusohjelmaan osoitettu rahoitushakemus ei menestynyt eikä tutkimusta ole toistaiseksi edistetty muulla tavoin.

KaliVesi-tutkimus

Jäälinoja laskee Kalimenjokeen, joka puolestaan laskee mereen Kellossa. Oulun yliopisto selvittää Kalimenjoen ongelmia kolmivuotisessa KaliVesi-tutkimuksessa, jota rahoittavat Oulun kaupunki, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Oulun yliopisto. Tärkeässä osassa ovat näytteenottokoot, joissa pyritään saamaan yhden päivän aikana suuri määrä näytteitä valuma-alueen eri osista. Viime kesänä järjestettiin kaksi talkootapahtumaa. Yhdistys osallistui talkoihin ottamalla omalta toimialueeltaan lähes 20 näytettä molempina päivinä. Lisäksi yhdistys otti omaan ohjelmaansa kuuluvat näytteet samoina päivinä ja luovutti analyysitulokset tutkijoiden käyttöön. Hankeen on määrä valmistua vuonna 2019.

VYYHTI-hanke

Yhdistys tekee yhteistyötä ProAgrarian hallinnoiman VYYHTI-hankkeen kanssa. Hanke päättyy alkuvuonna 2019. Hankkeessa on kehitetty pysyväksi tarkoitettu verkostomalli, joka tukisi kunnostushankkeiden toteuttamista kansalaistoimintana. Mallin käyttöönotto odottaa ratkaisuja maakuntahallinnosta tai muusta vastaavasta järjestelystä. Kiimingin – Jäälin vesienhoitoyhdistys toimii esimerkkinä verkostoituneesta vesienhoidosta.

Muu toiminta

Yhdistys jatkoi Kalamäestä Koiteliin johtavan vaellus- ja hiihtoreitin rakentamiseen yhdessä Jäälin asukasyhdistyksen ja Jäälin Leijonien kanssa. Toimintavuonna reitin puoliväliin rakennettiin Kokkokankaan Taukola ja parannettiin latupohjaa erämaaladun reitillä. Hankkeen rahoituksesta puolet tulee Leaderilta loppuosan koostuessa pääasiassa talkootöistä. Yhdistyksen jäsenet kantoivat päävastuun kertomusvuoden talkootöistä. Tähän mennessä on tehty noin 1150 talkootuntia, mistä vesienhoitoyhdistyksen jäsenten osuus on noin 750 tuntia. Reitti kulkee Kalamäen, Kokkohaaran ja Kokkoniityn kosteikoiden kautta.

Rahoitus ja resurssit

ELY-keskuksen vuosille 2016 -2018 myöntämästä 23 000 euron toiminta-avustuksesta loppuosa, 5105 euroa, haettiin ja saatiin maksuun. ELY-keskuksen bioremediaatiotutkimukseen myönnetystä 55 000 euron avustuksesta saatiin maksuun 22164 euroa eli yhteensä 38794 euroa. Maksatuspäätöksestä tehtiin oikaisuvaatimus, koska osa kustannuksista jätettiin hyväksymättä yhdistyksen käsityksen mukaan perusteettomasti.

K-Supermarket Jääli piti vesienhoitoyhdistyksen edelleen pääsponsorointikohteenaan. Oulun kaupunki myönsi yhdistykselle 300 euron avustuksen venetsialaisten järjestämiseen, ja tukea saatiin myös Rakennus Jarkimolta. Eräät yksityishenkilöt maksoivat yhdistykselle tukimaksuja jäsenmaksujensa lisäksi.

Yhdistys voitti Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen tekemänsä valituksen kiinteistöverosta, jolloin veron määrä pieneni viidenteen osaan verottajan määräämästä. Verohallinto veloitettiin palauttamaan aikaisemmilta vuosilta liikaa perityt verot. Päätöksen merkitys on taloudellisesti pieni, noin sata euroa vuodessa.

Vesienhoitoyhdistyksen jäsenet käyttivät vesienhoitoon 800 talkootuntia, mikä vastaa noin 12 000 euron rahoituspanosta. Eniten talkootunteja kului hallintointiin ja bioremediaatiotutkimukseen, kumpaankin lähes 250 tuntia. Tutkimuksiin ja viestintään käytettiin noin 100 tuntia kumpaankin. Kunnossapitoon ja hoitokalastukseen kului yhteensä noin sata tuntia. Vesienhoidon lisäksi yhdistyksen jäsenet tekivät jäälliläisten yhdistysten yhteishankkeena toteuttavalla Koiteli-reitillä 238 talkootuntia. Talkoisiin osallistui 15 henkilöä.

Edunvalvonta

Jäälän kaavoitusta koskevista asioista yhdistys on hyväksytty kuultavien tahojen joukkoon. Yhdistys on aiemmin kiinnittänyt huomiota hulevesien johtamiseen yhdyskuntarakentamisessa ja vaatinut pääsäännöksi maahan imeyttämistä aina kun se on mahdollista. Jäälän keskuksen uudessa kaavassa hulevesien käsittely perustuu imeyttämiseen. Vireillä on pienialaisia kaavan uudistamishankkeita Jäälänmajan ja vanhan kansakoulun alueilla sekä Jäälänjärven lounaisrannalla. Lisäksi kaupunki on päättänyt käynnistää kaavan laajentamisen Laivakankaan eteläpuolelle. Yhdistys kiinnittää huomiota muutosten vesistövaikutuksiin.

Verkottuminen ja viestintä

Yhdistyksen edustaja kutsuttiin itsenäisyyspäivän juhlavastanotolle Linnaan. Juhlan teemana oli ympäristö. Valtakunnallinen Vesistökuunnostusverkosto antoi yhdistykselle erityismaininnan aktiivisesta vesienhoitotyöstä. Edellisenä vuonna yhdistys palkittiin innostavasta vesistöteosta valtakunnallisessa 100 suomalaista vesistötekoa –kampanjassa. Oulun Seudun ympäristötoimi myönsi yhdistykselle Kestävän kehityksen tunnustuspalkinnon vuonna 2016. Yhdistyksen toimintamalli on myös oululainen teko nro 53 uuden Oulun 100 tekoa –ohjelmassa.

Yhdistyksellä oli merkittävä osuus Oulussa järjestetyillä valtakunnallisilla vesistökuunnostuspäivillä, joihin osallistui noin 200 asiantuntijaa eri puolilta Suomea. Yhdistyksellä oli seminaarissa puheenvuoro, ja retkeilypäivänä Kalamäessä vieraili bussillinen tapahtuman osanottajia. K-Supermarket Jääli tarjosi vieraille Jäälänmajalla lounaan kauppias Mika Härkösen isännöimänä.

Oulun yliopiston kansainvälinen korjaavan ekologian kurssi ja VYYHTI-verkoston yhdyshenkilöt vierailivat Kalamäessä. VYYHTI-verkoston loppuseminaarissa pidettiin yhdistyksen puheenvuoro. Yhdistys esiintyy myös VYYHTI-hankkeen esittelyvideolla (<https://www.youtube.com/watch?v=p4fjgbHxQHM&t=8s>)

Yhdistys järjesti esittelypisteen Jäälän koulun kevätmarkkinoille. Syksyllä Jäälän koulun kolmas- ja neljäsluokkalaisten vierailivat Kalamäessä ja pitkosreitillä kahdensadan osallistujan joukolla. K-Supermarket Jääli tarjosi vierailijoille makkarat ja mehut. Lisäksi Kalamäessä vieraili erikseen viidesluokkalaisten ryhmä. Yhdistys osallistui myös Laivakankaan koulun monipuoliseen syystapahtumaan. Jäälän koulu kutsui puolestaan vesienhoitoyhdistyksen edustajat koulun viimeiseen joulujuhlaan.

Yhdistys osallistui Jäälän venetsialaisten järjestelyihin ja esitteli toimintaansa tapahtumassa. Jäälän K-Supermarketissa on yhdistyksen pysyvä esittelypiste.

Yhdistyksen nettisivuilla on avattu tänä vuonna noin 7500 näyttöä, ja määrä on jatkuvasti kasvanut. Vuodesta 2011 alkaen yhdistyksen sivuilta on avattu 42 250 näyttöä. Kuluva vuosi on vilkkaasti tähänastisista. Nettisivujen päivitykset ovat luettavissa myös Facebookissa.

Henkilöstö

Yhdistyksellä ei ole vakinaista henkilöstöä. Matkakuluja ja palkkoja maksettiin sosiaalikuluneen 10 601,01 euroa. Poikkeuksellinen palkkasumma aiheutui bioremediaatitutkimukseen kuuluvasta diplomityöstä.

Tulevaisuudennäkymät

Yhdistys on toteuttanut kaikki Jäälinjärven yläpuoliselle valuma-alueelle alun perin suunnitellut yhdeksän vesienhoitorakennetta. Niiden tarkoituksena on pidättää veden mukana liikkuvaa kiintoainetta ja ravinteita ennen niiden päätymistä Jäälinjärveen. Kalamäen ja Kokkohaaran kosteikkoihin on rakennettu erityiset lietteenpoistojärjestelmät. Nämä ovat kuitenkin osoittautuneet riittämättömiksi. Vaikuttavuuden parantamiseksi Jäälinjärven kaakkoispäähän on valmisteltu suurempi laskeutusallas, joka toteutetaan heti kun rahoitus saadaan.

Hoitokalastukseen on kehittynyt toimiva menetelmä, joka perustuu Jäälinojan kautta nousevien särkiemojen pyydystämiseen Jäälinojan niskalta. Kalakannan rakenne on saatu oikaistuksi, mutta hoitokalastusta on tarpeen edelleen jatkaa.

Kalamäen lietealtan tulokanavan ruoppaus ja Mikkolan padon kunnostus pyritään toteuttamaan muiden konetöiden tullessa ajankohtaiseksi. Kalamäen lietteen pumppaustekniikka ja lietteen varastointi vaativat lisäselvitystä.

Laajan rautailmiötutkimuksen kariuduttua kielteiseen rahoituspäätökseen yhdistys pyrkii saaman käyntiin resursseilleen soveltuvaa tutkimusta yhteistyössä Oulun yliopisto ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa.

Yhdistyksellä ei ole rahoitusta jäsenmaksuja lukuun ottamatta. Tarkoituksenmukainen toiminta pyritään turvaamaan hakemalla jatkorahoitusta eri lähteistä. Mikäli tässä ei onnistusta, toiminta joudutaan sopeuttamaan vastaamaan tuloja vastaavaksi.

Omarahoituksen kartuttamiseksi yhdistys jatkaa yhteistyötä K-supermarket Jäälän kanssa. Niin ikään yhteistyötä jatketaan keskeisten viranomaisten, maanomistajien ja muiden toimijoiden kanssa Tehokasta viestintää ylläpidetään, ja asukkaiden kiinnostusta vesienhoitoon ja muihin lähiympäristön toimintoihin aktivoidaan.

Jääli – Koiteli –reitit toteutusta jatketaan yhteistyössä Jäälän asukasyhdistyksen ja Jäälän Leijonien kanssa.

Talous

Yhdistyksen rahoitusasema oli tilivuoden päättyessä hyvä. Tilivuoden tulos osoittaa ylijäämää 5340,40 euroa. Hallitus esittää, että ylijäämä kirjataan voitto-/tappioutilille.

Jäälissä 23. tammikuuta 2019

Hallitus

Markku Vuolteenaho

Juha Lumila

Birger Ylisaukko-oja

Risto Piirainen

Otto Moilanen

Eero Laine